

STUDENTPOLITISKT PROGRAM

S-studenters 35:e förbunds kongress

29 november - 1 december
Lund

1.0 Inledning

Kunskap är inte en rivaliserande resurs, det finns inte en sluten mängd kunskap som en individ äger på bekostnad av någon annan. Tvärtom betraktar S-studenter kunskap som en kollektiv nytta, det vill säga att en individs utbildning leder till ett ökat välstånd för alla.

Det är S-studenters starka övertygelse att tillgång till högre utbildning är en hörnsten i bygget av välfärdsstaten och ett viktigt steg i att jämna ut klasskillnader. Att erbjuda lika möjligheter till utbildning ökar den sociala rörligheten och ökar såväl jämlikheten i samhället som friheten för individen.

Socialdemokratin har ett långt och starkt engagemang i högskolefrågor. En av de viktigaste uppgifterna som socialdemokratin har stått inför är att utvidga den högre utbildningen och göra den tillgänglig för de många och inte de få. På 1920-talet studerade 6500 studenter på svenska högskolor. Nu, 2024, finns det fler än 400 000 studenter i Sverige. Utöver utbyggnaden av högskolan, har studiemedlet gjort det möjligt för fler av Sveriges unga att studera vidare utan att vara beroende av förmögna släktingar eller privata stiftelser.

I detta program presenterar S-studenter förbundets hållning i studentpolitiken.

Organiseringen av högskolan

2.0 Det statliga ansvaret

Den svenska staten står för omkring 80 procent av finansieringen av högskolesektorn. Merparten av de privata investeringarna i högskolesektorn är riktade mot forskning och utbildning på forskarnivå. Detta innebär att den svenska staten har det största ansvaret för högskolesektorn. Detta ansvar kräver att högskolesektorn är utformad demokratiskt och att medlen som läggs på högskolesektorn ska ses som långsiktiga investeringar dels i nationens välmående som helhet och dels de individer som lever i hela landet.

2.1 Högskolan som demokratins hemvist

Att alla invånare har lika möjlighet till högre utbildning är en grundförutsättning för ett demokratiskt samhälle. Genom ökad kunskap ökar individens förmåga att aktivt ta del av och påverka demokratiska processer, att förstå politikens konsekvenser och att nyttja sin röst för att förändra samhället. Högskolan är mer än enbart en kunskapsfabrik vars syfte är att förse kapitalet och industrin med humankapital. Bildningens egenvärde ska vara det ideal som råder vid svenska lärosäten.

Högskolan ska även vara en självklar mötesplats för det demokratiska samtalet. Möjligheten till organisering och studentinflytande för politiska studentföreningar kräver tillgång till lokaler på högskolor och universitet. I dagsläget utestängs dessa föreningar från campus på flera håll i landet och hindras därmed från att bedriva sin verksamhet. Öppet partipolitiska föreningar, till skillnad från övriga studentföreningar, ges inte samma möjlighet att boka mötesrum, kampanja och värva medlemmar på campus. Rätten för demokratiska föreningar att vistas i universitetslokaler är inskriven i högskoleförordningen 1 kap. 13 §. Sveriges regering behöver därför förtydliga denna rättighet.

Vi tycker:

- Rätten att informera om sin verksamhet och nyttja lärosätenas lokaler för partipolitiska studentföreningar med demokratisk värdegrund bör förtydligas i högskoleförordningen.

2.2 Finansieringen av högskolan

Sverige ska inte bemöta framtidens utmaningar med att skära ner i högskolesektorn. De långsiktiga förlusterna av en underfinansierad högre utbildning kommer att vara långt mer kostsamma för Sverige än den nödvändiga utbyggnaden av högskolesektorn. Sedan införandet av produktivetsavdraget på 90-talet, har anslagen till högskolor och universitet gradvis trappats ner i förhållande till inflationen. Produktivetsavdraget innebär minskat ekonomiskt anslag till myndigheter på 1-2 procent per år. Denna successiva urholkning av lärosätenas finansiering leder till besparingar på bekostnad av undervisning och forskning. Staten får inte vara dumsnål, produktivetsavdraget måste avskaffas.

S-studenter ser höjda anslag till Sveriges lärosäten som nödvändiga investeringar och vill finansiera detta genom ett rättvist beskattningssystem. Detta gäller självklart även de statliga universitetsbiblioteken, där alla ska få tillgång till universitetslitteratur. Det kräver också att universitetsbiblioteken håller generösa öppettider och är tillgängliga för alla studerande.

Lärosätenas ekonomiska resurser ska gå till en högkvalitativ utbildning och forskning, inte till att betala ockerhyror. Akademiska Hus, som äger merparten av lärosätenas lokaler, tillämpar idag marknadshyror vilket leder till att hyrorna för lärosätenas lokaler är mycket höga. Resurser som skulle kunna gå till utbildning och forskning går istället till hyresbetalningar. Akademiska Hus bör därför reformeras i syfte att bli kvitt de avkastningskrav som leder till lärosätenas stora lokalkostnader. Finansieringsmodellen av den högre utbildningen, där anslaget för både lokaler och verksamhet är samlat, leder till att kravet på marknadsmässiga hyror urholkar kvaliteten på utbildningen. För att säkerställa en hållbar finansieringsmodell bör staten separera anslagen för lokaler och verksamhet och därmed kompensera lärosätena för oskäligt ökade lokalkostnader. Det nuvarande resurstilldelningssystemet har många förtjänster, men leder också till att utbildningar inom vissa ämnesområden nedprioriteras på ett icke-önskvärt sätt.

Universitet och högskolor tilldelas idag anslag i två potter: en för forskning och en för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Utbildningsanslagen baseras på två komponenter: antalet registrerade helårsstudenter (HST) och antalet helårsprestationer (HPR), det vill säga antalet studenter som slutför sina kurser och tar 60 högskolepoäng per år. Andelen som utgörs av HPR varierar mellan olika utbildningar och låg 2023 mellan 30 procent och 55 procent.

S-studenter är kritiska till att en så stor del av högskolans ersättning är beroende av studenternas prestationer. Det riskerar att skapa en ond spiral där utbildningar vars studenter inte klarar sina kurser, ofta på grund av bristande utbildningskvalitet, får allt mindre resurser. Samtidigt skapas incitament att sänka kraven på studenterna för att öka antalet godkända studenter och därmed få mer finansiering. Vi anser därför att andelen av utbildningsanslaget som baseras på HST bör öka kraftigt.

Vi tycker:

- Produktivitetsavdraget för lärosäten ska avskaffas. Sveriges lärosäten ska finansieras på ett sätt som möjliggör fortsatt utbyggnad, höga kvalitetskrav och ökad finansiering per student.
- De offentliga anslagen till forskning och högre utbildning och forskning ska öka.
- Akademiska Hus ska reformeras så att dess högskolelokaler alltid förvaltas utan vinstkrav.
- Samtliga högskolebibliotek ska tilldelas resurser för att tillhandahålla ett stort utbud av kurslitteratur och hålla generösa öppettider.
- Staten bör separera anslagen till den högre utbildningen för lokaler och verksamhet, samt kompensera lärosätena för ökade lokalkostnader.
- Att andelen av utbildningsanslaget som baseras på studenternas prestation (HPR) ska minska.

2.3 Akademisk Frihet

Idealen för högskolesektorn är kollegialitet och autonomi. Med detta menas att lärosäten genom att ta tillvara på sina studenter och medarbetares kompetenser själva ska kunna styra sin verksamhet i syfte att främja forskning och utbildning. Det är genom denna kollegiala princip de största innovationerna skapas och det är så vi bäst värnar kunskap och utveckling. Autonomi och internt samarbete får dock inte leda till att högskoleväsendet blir inåtriktat och tappar kontakten med omvärlden, eller ställs över de krav som gäller andra myndigheter. Transparens och öppenhet är nödvändigt för att säkra att lärosätena är till för alla.

Avvägningen mellan autonomi och statlig styrning är en balansgång utan självklara svar. Dels måste forskningsfrågor tillåtas att formuleras fristående från politiska direktiv och därmed måste en långtgående grad av autonomi säkerställas lärosätena. Samtidigt måste lärosätena ta sitt ansvar som statliga myndigheter då det finns risk för att akademins frihet missbrukas och resulterar i rättsosäkerhet, vänskapstillsättningar och kvardröjande vid gamla missförhållanden.

Forskningsfrågor ska kunna formuleras fritt, med utgångspunkt i nyfikenhet. De ska inte dikteras av näringslivets vilja att finansiera vissa resultat och frågeställningar. Därför måste vi ha ett stärkt basanslag som tar tillvara på forskares kompetens och garanterar att vetenskapliga grunder styr högskolesektorns arbete.

När lärosäten existerar för att producera arbetskraft och stötta företag i deras produktutveckling är den strömlinjeformade organisationen den rationella – då hotas kollegialiteten: studenter och medarbetares medbestämmanderätt. Detta är något som i förlängningen kommer att undergräva kvaliteten i både forskning och utbildning. Därför anser S-studenter att de offentliga anslaget till högre utbildning och forskning ska öka.

Vi tycker:

- Den kollegiala principen ska värnas i frågor om utbildningens och forskningens kvalitet.
- Eventuella intressekonflikter vid privata donationer tydligt ska redovisas
- Det icke-konkurrensutsatta basanslagets andel av forskningsfinansieringen ska öka.

Motverka den sociala snedrekryteringen

3.0 En högskola för alla

Socialdemokratisk högskolepolitik kretsar kring tanken att akademien och svenska universitet och högskolor ska vara en plats för alla. Alla i Sverige ska inte bli akademiker, men ingen ska förvägras möjligheten till högre studier på grund av sin bakgrund. I praktiken innebär det att faktorer som klassbakgrund, fattigdom, bostadsbrist, dåliga skolor, uppväxtort och dylikt inte ska påverka vilka som söker sig till högre utbildning. Högskolepolitiken ska, liksom utbildningspolitiken, fungera klassutjämnande. För att uppnå detta krävs offensiva reformer för en breddad rekrytering och för mer likvärdiga förutsättningar för att alla unga ska ges samma möjligheter och att alla studenter ska kunna slutföra sina utbildningar.

Vi tycker:

- Gör utbildning på gymnasial nivå obligatorisk.
- Gör förskolan obligatorisk och avgiftsfri från två års ålder.
- Avskaffa betyget underkänt i grundskolan.
- Alla gymnasieprogram ska fortsatt ge grundläggande högskolebehörighet.
- Låt staten ta ansvar för finansieringen av SFI och satsa mer på SFI-undervisning
- Tillsätt en utredning som syftar till att kartlägga hur fusk vid landets högskolor och universitet tar sig uttryck samt presentera eventuella lämpliga åtgärder för minskat fusk.
- Prioritera folkhögskolornas finansiering och förstärk samarbetet med den traditionella akademien.
- Stärk elevhälsan för att fånga upp de elever som riskerar att inte kunna fullgöra sin utbildning.

3.1 Fler vägar in i högskolan

Den sociala snedrekryteringen är också en produkt av ett alltför utsträffande utbildningssystem utan möjligheter till andra chanser för dem som av olika anledningar inte klarat gymnasiet. Dessutom misslyckas dagens system med i tillräckligt stor

utsträckning fånga upp och validera reell kunskap uppbyggd på arbetsmarknaden. För att stävja detta behöver den s.k. 25:4-regeln - som ger grundläggande behörighet till den som fyllt 25 år, har minst 4 års arbetslivserfarenhet och tillräckliga kunskaper i svenska och engelska - återinföras. Dessutom behöver systemet för validering av reell kunskap byggas ut.

Ett problem med alternativa urval till högskolan är svårigheten för enskilda utbildningsanordnare att genomföra dessa. Det behöver därför tas ett tydligare statligt ansvar kring utformning och användning av alternativa urval i syfte att minska den sociala snedrekryteringen.

För att säkerställa att utbildningssystemet möjliggör en andra chans för alla behöver vuxenutbildningen i Sverige stärkas. Med vuxenutbildning avses komvux på grundläggande eller gymnasial nivå, utbildning i svenska för invandrare (SFI) och yrkesutbildningar.

Dessutom behöver fler sätt att läsa på högskola stärkas. Precis som att kortare yrkesutbildningar är en viktig pusselbit för att minska arbetslösheten finns det liknande viktiga utbildningsformer på högskolan. Distanskurser på deltid behöver bli fler, både för att säkerställa möjligheten till fortbildning inom yrken där det behövs, som lärare, och för att erbjuda möjligheten att läsa in kortare utbildningar på deltid parallellt med deltidsjobb. Detta bidrar också till det livslånga lärandet. Därtill behöver de arbetsintegrerade utbildningarna där studenten är på arbetsplatsen halva veckan och på campus halva bli vanligare. Systemet finns på enskilda lärosäten för bland annat förskole- och lågstadielärare och kan med fördel utvidgas.

Vi tycker:

- 25:4-regeln ska återinföras.
- Det statliga ansvaret för det alternativa urvalet utökas.
- Systemet för validering av reell kunskap ska byggas ut.
- Fler distanskurser på deltid.
- Fler arbetsintegrerade utbildningar.

- Fler möjligheter till att komplettera gymnasiebetyg.
- Avskaffa provningsavgiften för att komplettera gymnasiebetyg.
- Alla som läser upp betyg på komvux ska som huvudregel ha rätt till lärarledd tid.

3.2 Ett rättvist studiemedel

Ekonomiska förutsättningar påverkar ungas benägenhet att börja studera. För att ge alla studenter lika förutsättningar att studera är det viktigt att alla studenter kan garanteras en säker inkomst under studietiden. Studiemedlet ska vara högt nog för att kunna täcka såväl levnadskostnader som kostnader kopplade till utbildningen.

Det bör vara lättare att få dispens från maxtaket på 240 veckor med CSN och få utökade veckor med studiemedel för att avsluta en påbörjad och långt gången utbildning. Studenter som slår i taket men är i den senare fasen av en programutbildning bör som huvudregel få utökade veckor. Behovet stärks ytterligare när utbildningar förlängs, som läkarprogrammet som nu uppgår till maxtaket på 240 studieveckor.

Bidragdelen i studiemedlet bör utgöra en större del av det totala studiemedlet för att motverka en alltför hög privat skuldsättning och öka möjligheterna för de som inte vill skuldsätta sig att börja studera. S-studenter vill att hälften av det totala studiemedlet ska utgöras av studiebidraget.

Studiemedlet bör också i ökad utsträckning användas som arbetsmarknads- och landsbygdspolitisk åtgärd. Detta kan ske genom nedskrivning av studielån för nyexaminerade som arbetar inom ett bristyrke inom välfärden eller som bosätter sig i en kommun med extra utmaningar inom kompetensförsörjning. På så vis får samhället ytterligare verktyg för att garantera kvaliteten i välfärden och uppnå målet om att hela landet ska växa. Tio procent av lånet bör kunna skrivas av årligen. Som motkrav bör personen antingen arbeta inom yrket minst 50 procent av en heltidstjänstgöring eller vara skriven i kommunen under hela det föregående året. De två modellerna för nedskrivning kan med fördel kombineras.

Vi tycker:

- Utöka möjligheten till dispens från maxtaget på veckor med studiemedel från CSN för att avsluta en påbörjad och långt gången utbildning.
- Höj bidragsdelen i studiemedlet så att hälften av det totala studiemedlet utgörs av studiebidraget.
- Reformera studiestödet så att återbetalda veckor kan återanvändas
- Inför nedskrivning av studielån för bristyrken inom välfärden samt för kompetensförsörjning i gles- och landsbygd.
- Studenter som har uppehåll för arbete i studentkårer och studiesocial verksamhet ska inte behöva börja betala tillbaka sitt CSN.

3.3 Fler och billigare studentbostäder i hela landet

Idag står bostadssituationen i många studentstäder i vägen för möjligheten för alla att påbörja en utbildning. Runt om i landet finns årligen studenter som tackar nej till utbildningsplatser de blivit antagna till eftersom de inte kan hitta bostad i tid. Det är en oacceptabel situation. Byggnationstakten av studentbostäder har varit alltför låg under alltför många år och de studentbostäder som faktiskt byggs är inte förenliga med studiemedlets storlek. Idag tvingas studenter betala upp till 70 procent av sitt studiemedel för att bo i nyproducerade studentlägenheter. Som en konsekvens riskerar studenter att bli beroende av deltidsjobb vid sidan om studierna bara för att få ekonomin att gå ihop. För att vända utvecklingen krävs en offensiv politik

Det är avgörande att komma tillrätta med problemets kärna: det finns för få bostäder. Detta kan bland annat göras genom ett utvidgat uppdrag åt allmännyttan och en markvärdeskatt som uppmuntrar kommunerna att utveckla sin mark. En annan viktig pusselbit är att återinföra det investeringsstöd för att bygga hyresrätter och studentbostäder, som när det var i bruk hade en tydlig effekt på byggandet och på hyresnivåerna. Dessutom bör hyressättningen för andrahandsuthyrning av redan existerande bostadsrätter regleras hårdare.

Höga hyror ska inte tillåtas avskräcka möjliga studenter med små marginaler. Dessvärre har hyrorna i studentbostäder under senare år stigit betydligt snabbare än studiestödet. Skillnaden har varit störst i storstadsregionerna, där vissa studenter tvingas lägga mer än hälften av sin inkomst på hyra. Det är inte hållbart. Boendekostnader borde inte uppgå till mer än en tredjedel av studenters inkomster. Dessutom bör 10-månadershyra vara normen för studentbostäder.

Ett reformerat bostadsbidrag som kom fler studenter till del hade bidragit till att alla, oavsett bostadsort, har möjligheten att studera vidare. Det skulle också garantera ett skydd mot att studenter inte tvingades betala en alltför hög andel av studiestödet i hyra och då riskera att inte ha råd med övriga utgifter utan att deltidsarbeta.

Vi tycker:

- Reformera bostadsbidraget i syfte att det kommer fler studenter till del
- Stärk det allmänna beståndet av billiga hyresrätter
- Återinför investeringsstödet för hyresrätter och studentbostäder
- Inför en kommunal bostadsgaranti för studenter i högskolekommuner

Livet som student

4.0 Ett jämlikt studentliv

Trots Sveriges generösa utbildningspolitik är möjligheterna till högre utbildning fortfarande inte jämlik. Unga personer utan sparkapital lämnas utan möjlighet till återhämtning under sommarmånaderna och tvingas jobba från kurslut till kursstart, medan studenter med ett starkt nätverk och sparkapital har råd att vila upp sig under somrarna. S-studenter anser att alla ska ha lika möjligheter att studera och återhämta sig för att klara studierna från kursintroduktion till examen.

Det är även av största vikt att doktoranders förutsättningar till trygga anställningar efter avklarad examen stärks samt att studentkårerna ges de resurser som behövs för att kunna säkerställa ett gott studentinflytande och goda förutsättningar för våra doktorander.

Med välmående studenter, ett starkt studentinflytande och doktorander som stannar i Sverige efter avklarad examen skulle den svenska högskolan och Sveriges utbildningspolitik vara mer jämlik och Sverige som kunskapsnation blomstra.

4.1 Studenterna och utbildningen

Ett mål med den socialdemokratiska högskolepolitiken är att alla ska ha möjlighet att utbilda sig. Sverige är bland världens bästa länder på att skapa jämlika förutsättningar för studier men detta är tyvärr inte någon garanti för att alla, oavsett ekonomi, ska kunna studera. Idag finns det fortfarande många ekonomiska hinder. Bostadsbristen och det otillräckliga studiemedlet är två saker. Men även i själva utbildningen, som ska vara avgiftsfri, finns det dolda utgifter.

Studenter på utbildningar där verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är ett krav, däribland lärare och vårdutbildningar, tvingas alltför ofta stå för stora och oväntade utgifter i samband med sin VFU genom bland annat ökade resekostnader eller dubbla boendekostnader om praktiken ligger alltför långt bort. Studenter i Sverige ska inte behöva betala för sin utbildning. Dessa utbildningar ska ges kompensation för ökade omkostnader i samband med VFU och pengarna ska ges till de studenter som faktiskt

tingas betala notan. Det är även viktigt att praktikplatser kan garanteras där obligatorisk praktik ingår i utbildningen. Praktik fyller ett viktigt syfte även där det inte är ett obligatoriskt moment då de förbereder studenterna inför arbetslivet och som följer studenten ett ökat nätverk.

Idag är digital utrustning en förutsättning för att studera. Trots det erbjuds inte tillgång till datorer på ett sätt som motsvarar hur det används i utbildningen. Det är ett potentiellt hinder både för de som ännu inte hunnit arbeta innan de börjar studera och saknar sparkapital, samt för äldre som står långt från arbetsmarknaden och hoppas kunna stärka sina chanser till jobb genom utbildning. Lärosäten måste därför i större utsträckning erbjuda lånedatorer till examinationer samt utöka antalet datorer som studenterna kan använda för att kunna genomföra sina studier.

Kostnaden för kurslitteraturen som behövs för att genomföra studierna utgör en alltför stor andel av studiemedlet. S-studenter anser inte att studenters ekonomi ska spricka på grund av nödvändig litteratur och föreslår därför att ett högkostnadsskydd för kurslitteratur införs. Det är även viktigt att högskolebiblioteken fortsatt tillhandahåller ett stort utbud av kurslitteratur med tillräckligt många upplagor för att fler studenter ska kunna låna kurslitteraturen istället för att köpa den. Högskolebiblioteken bör även tillgängliggöra större andel kurslitteratur i form av e-böcker för att minska kostnaden för studenterna samt för ökad hållbarhet. I de fall då kurslitteraturen utgörs av kompendier tillhandahållna av högskolan bör dessa digitaliseras eller erbjudas till tryckkostnadspris.

Det är av största vikt att utbildningar som annonseras som campusförlagda också är det, detsamma gäller för utbildningar som annonseras som distansutbildningar för att ge tydlighet till presumtiva studenter. Undervisningsformer och högskolepedagogik bör även anpassas efter huruvida utbildningen är campus- eller distansförlagd. Utbildningen ska hålla hög kvalitet oavsett om utbildningen är campus- eller distansförlagd. Vid campusförlagd utbildning kan digitala inslag förekomma men det ska inte ersätta campusundervisningen. Den lärarledda tiden är viktig och studenter som söker campusförlagda utbildningar ska kunna förvänta sig campusförlagd undervisning med hög kvalitet.

För att varje student ska garanteras en rättssäker och objektiv bedömning vid examinering är det av största vikt att examinator inte har agerat handledare. Tentamina, inlämningsuppgifter, promemorior och uppsatser bör i möjligaste mån anonymiseras och därtill ska alla studenter ha rätt till utförliga betygskriterier och betygsmotiveringar.

Vi tycker:

- Inga dolda utgifter i samband med praktik eller obligatoriska moment.
- Lånedatorer ska i större utsträckning erbjudas vid salstentamen och antalet datorer som studenterna kan tillgå för studier på universitet och högskolor måste utökas.
- Inför ett högkostnadsskydd för kurslitteratur.
- Kurslitteratur ska i största möjliga mån finnas tillgänglig via e-böcker och högskolebiblioteken ska erbjuda fler fysiska upplagor.
- Utbildningar som annonseras som campusförlagda ska även vara det, digitala inslag kan förekomma men ska i huvudsak bestå av högkvalitativ lärarledd undervisning.
- Utöka och säkerställ lärarledd undervisning.
- Handledare och examinator ska inte vara samma person.
- Examinationer ska i regel anonymiseras.
- Studenter ska i regel få tydliga betygsmotiveringar vid examination.

4.2 Studiemiljö och studenthälsa

Varje student ska ha rätt till en trygg studietid. En trygg studietid innebär en bra studiemiljö, en fungerande studenthälsa och en rättvis bedömning av ens arbete. En ökande andel av Sveriges studenter lider av psykisk ohälsa präglad av utmattning, stress, oro, ångest och sömnsvårigheter.

Studenter som mår dåligt under studietiden bär med sig ohälsan in i arbetslivet. Studenter måste också, precis som arbetstagare, säkerställas en trygg fysisk studiemiljö

under sina studier, både i lärosätets lokaler och på praktiken när det är en del av utbildningen.

Idag finns det sällan någon ledighet mellan höst- och vårterminen vilket gör att rätten till återhämtning inte värnas. Därför vill vi se att höstterminen och vårterminen skiljs åt med ett tydligt avbrott under jul och nyår. Detta skulle ge studenter drygt en veckas välbehövad återhämtning. Utöver detta är införandet av ett friskvårdsbidrag en viktig reform för att öka studenternas välmående. Studenternas ekonomi är knapp och motion och friskvård prioriteras lätt bort. Att införa ett terminsbaserat friskvårdsbidrag ger studenterna ekonomiskt utrymme att prioritera friskvård, vilket är en effektiv och billig insats för att minska stress och psykisk ohälsa hos studenterna. Under sommarmånaderna är studenter inte berättigade till CSN vilket innebär att de måste börja jobba innan terminen är avslutad för att ha en inkomst under hela sommaren, om sparkapital saknas. De studenter med ett befintligt sparkapital eller starkt nätverk ges möjlighet till återhämtning medan andra studenter inte har det utrymmet. S-studenter vill därför att det ska vara möjligt att få studiemedel under fyra veckor på sommaren.

Studenthälsan har en viktig roll för studenter och agerar många gånger som första kontakt för de som upplever ett försämrat mående. Studenthälsans uppdrag är i dagsläget otydligt och verksamheten är underfinansierad. Situationen har medfört att det finns stora skillnader runt om i landet sett till antal psykologer, väntetider och kostnader. Nationella riktlinjer bör införas och finansieringen öka, som ett led i att säkerställa att alla studenter runtom i landet har tillgång till en välfungerande studenthälsa.

Socialförsäkringssystemet ska tjäna som en säkerhet för alla vid sjukdom, föräldraskap eller andra skeenden i livet. Rätt utformat ökar socialförsäkringssystemet jämlikheten i samhället, medan ett svagt och illa konstruerat socialförsäkringssystem förstärker ojämlika villkor. För att alla människor ska kunna och våga ta steget till högre utbildning behövs ett starkt socialförsäkringssystem även för studenter. Det främjar trygghet och stärker därmed individens benägenhet att investera i sig själva genom att studera vidare. Kännedomen kring de socialförsäkringsförmåner som studenter är berättigade till

är mycket låg och därför är det av stort värde att öka informationsinsatserna. Därefter är det viktigt att studenter med barn ges ett tillräckligt ekonomiskt stöd för att kunna genomföra sina studier och föräldraförsäkringen behöver i högre grad kunna anpassas till detta.

Studenter som blir sjukskrivna får ingen sjukpenning men får behålla studiemedlet trots att gränsen för avklarade högskolepoäng inte uppnås. Vid sjukdom i mer än 30 dagar skrivs lånedelen av och meritkraven från CSN minskar i förhållande till sjukskrivningens längd. Det innebär i praktiken en månads karenstid för studenter, vilket inte är acceptabelt. Vidare är det endast möjligt för studenter att sjukskriva sig på heltid. Detta skapar inlåsnings effekter där studenter tvingas till mer omfattande sjukskrivningar än nödvändigt. Det är viktigt att sjuka studenter har möjlighet till att successivt återuppta sina studier efter förmåga. För att en student, efter en tids sjukskrivning, ska kunna återuppta sina studier och återgå till studie- och arbetsmiljön på lärosätet krävs aktiva insatser och ett tydligt ansvar.

Idag ser förutsättningarna för transport till Sveriges lärosäten olika ut beroende på vilken kommun studenten bor i och var i kommunen den bor. För att ge alla samma möjlighet att påbörja och genomföra studier på Sveriges lärosäten är det av största vikt att det är enkelt att ta sig till lärosätets fysiska lokaler med gång, cykel eller kollektivtrafik i alla städer där det finns ett lärosäte. Därtill bör invånare som inte är studenter kunna ta del av universitets- och högskolebiblioteken, oavsett om de bor på landsbygden eller i stadskärnan.

Sveriges lärosäten är idag skyldiga att erbjuda funktionshindrade studenter hjälp under undervisningstid och examinationer. Däremot är de inte skyldiga att bistå studenter med stöd för att klara av självstudier, vilket är en stor del av den tilltänkta studietiden. En heltidsstuderande student förväntas studera 40 timmar i veckan, men endast en del av tiden utgörs av lärarledd undervisning. Resten av tiden förväntas studenten ägna sig åt självstudier. Detta innebär att studenter med funktionshinder har möjlighet att skriva examinationer, men de ges inte samma förutsättningar för att förbereda sig inför examinationerna som resterande studenter. Funktionshindrade studenter som har en begränsad möjlighet till att skriva på egen hand har i dagsläget inte möjlighet att erhålla

en högre utbildning. Detta kräver ökade resurser till stödfunktioner och initiativ som syftar till att ge alla studenter jämlika förutsättningar att slutföra sin utbildning.

Vi tycker:

- Statens satsningar på arbetsmiljö ska även täcka studenters hälsa, studiemiljö och VFU.
- Inför nationella riktlinjer för studenthälsan och höj det statliga anslaget.
- Inför ett friskvårdsbidrag för studenter.
- Öka resurserna till stödfunktioner och initiativ som syftar till att ge alla studenter jämlika förutsättningar att slutföra sin utbildning.
- Funktionsnedsatta studenter ska ha rätt till stöd under alla förväntade studietimmar, inklusive självstudier.
- Det ska vara enkelt att ta sig till lärosätets fysiska lokaler med kollektivtrafik oavsett var i kommunen studenten bor.
- Studenter ska ges minst en dags ledighet mellan varje kurs och en veckas ledighet mellan höst- och vårtermin med jul och nyår som brytpunkt.
- Inför möjlighet att ta CSN under fyra veckor på sommaren för att alla studenter ska få möjlighet till semester.
- Karenstiden för studenter ska förkortas till sju dagar.
- Studenter ska kunna vara sjukskrivna på deltid och samtidigt erhålla en ersättning som motsvarar ett fullt studiemedel.
- Föräldraförsäkringen bör i ökad grad anpassas efter studenters behov så att även studerande med barn ges möjlighet till ett tillräckligt ekonomiskt stöd.

4.3 Doktoranders förutsättningar på Sveriges lärosäten

Ny kunskap behövs för att lösa dagens och morgondagens samhällsutmaningar. För att kunna möta framtidens utmaningar är Sverige beroende av forskning i framkant. Men utan forskare blir det ingen forskning. Allt färre påbörjar en forskarutbildning före 30 års ålder, delvis på grund av det nuvarande systemet med mycket osäkra

anställningsformer. Samtidigt avskräcker reglerna kring arbetskraftsinvandring utländska doktorander och forskare från att komma till Sverige. Sveriges framtid behöver fler forskare som intresserar sig för en akademisk karriär, inte färre. Den nedåtgående trenden måste brytas, och det snabbt.

Sedan ändringen av utlänningslagen år 2021 har det blivit svårare för doktorander från länder utanför EU att få permanent uppehållstillstånd efter examen, vilket har fått allvarliga konsekvenser. Tidigare hade doktorander rätt till permanent uppehållstillstånd efter fyra års forskarstudier, nu krävs en varaktig anställning. I praktiken innebär detta att den examinerade doktoranden behöver närmare två års anställning, något som sällan förekommer omedelbart efter en doktorsexamen trots en stor efterfrågan på deras kompetens och kunskap.

De nya reglerna för permanent uppehållstillstånd hindrar deras möjligheter och strävan efter en långsiktig karriärutveckling i Sverige. Ändringen i lagen har skapat en situation med bara förlorare för såväl individer som för Sverige som kunskapsnation.

Den akademiska karriären kantas av osäkerhet med tillfälliga korta anställningar och stipendier i stället för lön och kontrakt. I en värld och med en framtid som är osäker ökar inte ett osäkert arbete attraktiviteten att påbörja en forskarutbildning.

Forskarstudier är i mycket hög grad individualiserade, och innehållet i utbildningen är anpassat till respektive doktorand. Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det således mycket viktigt att det finns en individuell studieplan (ISP), så att såväl doktoranden som lärosätet vet vad utbildningen ska innehålla och hur den ska genomföras. Det åligger lärosätet att se till att en sådan plan upprättas. Det är av största vikt att en tydlig ISP finns för alla Sveriges doktorander samt att denna följer högskoleförordningens föreskrifter.

För forskningen är pengar huvudproblemet bakom otryggheten. En för stor del av de statliga anslagen tar omvägen över externa forskningsråd och det skapar obalans i finansieringen. Bara drygt 40 procent av lärosätenas intäkter till forskning kommer som

direkta anslag. Dessutom kräver många externa finansiärer medfinansiering från lärosätena för att ge forskningsbidrag vilket dränerar de direkta anslagen som lärosätena får. Den höga andelen externa medel till forskning, i kombination med att universiteten och högskolorna sällan tillsvidareanställer forskare skapar en arbetssituation präglad av stress, osäkerhet och hård konkurrens.

En ökad andel basanslag för forskning är en av de viktigaste åtgärderna för att förbättra arbetsvillkoren och arbetsmiljön inom akademien. Nästan 30 procent av universitetslärare och forskare är tidsbegränsat anställda. Jämfört med arbetsmarknaden som helhet, där omkring 15 procent har en tidsbegränsad anställning, är siffrorna för dem som är verksamma vid Sveriges universitet orimligt höga. Till skillnad mot många av de arbeten som är tidsbegränsade kräver arbeten inom akademien en lång utbildning och examen, ofta på högsta nivå: en doktorsexamen.

Detta får också direkta konsekvenser för jämställdheten inom akademien, idag är kvinnodominerade forskningsområden underprioriterade. Genom att öka basanslagen kan lärosätena vidta åtgärder för att stoppa underprioriteringen av kvinnodominerade forskningsområden. Det krävs ett systematiskt jämställdhetsarbete och klara förutsättningar i finansieringen för att få bukt med detta problem.

Doktoranderna gör ett betydelsefullt och omfattande arbete inom forskning och undervisning på svenska lärosäten och deras anställningsform, arbetsmiljö och möjlighet till återhämtning ska vara tydligt och självklart.

Vi tycker:

- Ge doktorander rätt till permanent uppehållstillstånd efter fyra års studier.
- Inför ett omedelbart undantag från Migrationsverkets krav på anställningsavtal under minst 18 månader för doktorander och andra forskare i tidig karriär.
- Samla och kraftigt öka såväl de direkta anslagen till forskning som ersättningsbeloppen för högre utbildning.
- Öka jämställdheten i akademien genom tydliga prioriteringar i finansieringen.
- Säkerställa att alla doktorander har en tydlig individuell studieplan.

4.4 Studentkårernas förutsättningar och studentinflytande

Studentkårerna på landets lärosäten bedriver ett viktigt och avancerat utbildningspolitiskt arbete. Studentkårerna för fram studenternas röster och krav, ett arbete som måste värnas. Studentinflytandet är en grundläggande del i lärosätenas kvalitetssäkringsarbete och regleras i högskolelagen. Studenter ska finnas representerade i lärosätenas beslutande organ.

Utöver att säkerställa att studenterna är representerade på lärosätena och kan föra fram sina åsikter spelar studentkårerna en stor roll för studenternas välbefinnande. Studentkårerna arbetar för att förbättra studenternas livskvalitet genom tjänster och studiesociala evenemang. Studentkårerna ger studenterna en plattform, stöd i form av rådgivning, en social kontext och arbetar för en god studiemiljö på lärosätena. S-studenter anser att det är viktigt att studentkårerna genomför kårval där alla studenter ges möjlighet att ställa upp genom fri listbildning och att detta ställs som krav i kårstatusprocessen. Alla studenter, oavsett om de har partipolitisk koppling eller inte, ska kunna vara en del av studentkårens arbete och ingen grupp studenter ska stängas ute.

Studentkårernas verksamhet är avgörande för framför allt studenterna, men även lärosätena och det resterande samhället. För att kunna bedriva den viktiga verksamhet som studentkårerna idag bedriver måste deras autonomi säkras - studentkårerna ska inte vara i en beroendeställning till lärosätet. För att säkerställa ett gott studentinflytande måste statsanslaget till studentkårerna öka och studentkårernas förutsättningar förbättras.

Sedan kårobligatoriets avskaffande år 2010 har studentkårernas beroendeställning till lärosätena ökat, och en större andel av budgeten utgörs av lärosätets bidrag. Inflationen har sedan dess inneburit att de medel som en gång finansierade verksamheten urholkats. Anslaget behöver öka för att stärka och säkerställa studentinflytandet. En sådan förstärkning skulle förbättra förutsättningarna för kvalitetsutveckling vid Sveriges lärosäten avsevärt. En utredning bör genomföras för att

ge ett bättre kunskapsläge om dagens situation gällande underlag för finansieringen av studentkårernas verksamhet.

Vi tycker:

- Ett permanent ökat och indexerat statsanslag till studentkårerna för ett långsiktigt, förutsägbart och starkt studentinflytande.
- En utredning tillsätts som kartlägger förutsättningarna för studentkårerna i Sverige.
- Utveckla kårstatusprocessen och inför formkrav för studentkårernas kårval som möjliggör fri listbildning där politiska listor inte diskrimineras.
- En utredning om att införa ett nytt kårobligatorium för att möjliggöra att alla studenter kan delta i Studentkårens val och arbete.